

PIRKANMAA

Yhä rohkeempi ja sopii sulle edelleen!

Pirkanmaan maakuntaohjelma 2018 – 2020

Joulukuu 2017

TEEMME MUUTOSTA YHDESSÄ

Pirkanmaan liitto

ISBN 978-951-590-342-6

1. Maakuntastrategiasta maakuntaohjelmaksi	4
2. Vahvojen valintojen Pirkanmaa	5
3. Maankäyttö ja liikenne Pirkanmaalla	6
3.1 Perusratkaisut maakuntakaavan pohjana	6
3.2 Liikennejärjestelmä	7
4. Pirkanmaan tarina 2040	8
4.1 Välkky Pirkanmaa 2040	8
4.2 Ehyt Pirkanmaa 2040	9
4.3 Kestävä Pirkanmaa 2040	9
4.4 Saavutettava Pirkanmaa 2040	10
4.5 Kehittämisen tavat	10
5. Tätä teemme – kehittämiskokonaisuudet 2018 – 2020	12
6. Pirkanmaan älykäs erikoistuminen	15
7. Perustelut Pirkanmaan erikoistumisvalinnoille	17
8. Maakuntaohjelman toteutus ja vaikuttavuus	19
8.1 Toteuttaminen	19
8.2 Seuranta ja uudistaminen	19
LIITE 1: Sananselitys	21
LIITE 2: Tiivistelmä ympäristöselostuksesta	23
Ympäristövaikutusten arviointi	23
Nollavaihtoehto	23
Haitallisten vaikutusten ehkäiseminen	23
Ohjelmaluonnoksesta saatu palaute	23

1. Maakuntastrategiasta maakuntaohjelmaksi

Tämä maakuntaohjelma päivittää ja ajantasaistaa keväältä 2014 olevan ”Rohkee, mutta sopii sulle!”-maakuntastrategian. Maakuntaohjelmalla määritellään maakunnan toimijoille yhteiset tavoitteet alueen kehittämiseksi, kartoitetaan mahdollisuuksia ja toimijoille yhteisen tekemisen kohteita sekä hahmotellaan toimenpiteitä, joilla voimme menestyä erilaisissakin tulevaisuuden maailmoissa.

Nyt uudistetuilla linjauksilla on tarkoitus pärjätä vuoteen 2020 saakka, jolloin maakuntaudistuksen myötä aloittavat uudet maakunnat ottavat vetovastuun alueen kehittämistä. Kyse on väliaikaispäivityksestä, jolla ”Rohkee, mutta sopii sulle!”-strategian kehittämiskokonaisuuksien sisältö on saatettu päivän tasalle kajoamatta niiden taustaperusteluihin tai keskinäisiin suhteisiin.

Pirkanmaan maakuntaohjelma sisältää myös maakunnan älykkään erikoistumisen strategian, jolla suunnataan EU:n kehittämisresursseja. Älykäs erikoistuminen on tarkentava näkökulma ohjelmassa; sen kehittämiskokonaisuuksien terävöittämistä alueen osaamisperustan hyödyntämiseksi elinkeinojen kehitykseen ja kasvuun.

Maakuntaudistus muuttaa alueiden kehittämisjärjestelmää, ja jatkossa maakuntastrategia tarkoittaa uuden maakuntaorganisaation toimintaa, palveluja ja taloudenhoidon linjaavaa laaja-alaista strategiaa. Sekaannusten välttämiseksi maakunnan aluekehittämistä linjaavaa työtä kutsutaankin siis jo tässä vaiheessa maakuntaohjelmaksi. Maankäyttöä suuntaava Pirkanmaan maakunta-kaava 2040 on valmisteltu omana prosessinaan, ja sen keskeiset perusratkaisut todetaan tämän maakuntaohjelman yhteydessä tuonnempana.

Maakuntaohjelmassa käsitellään asioita, jotka ovat maakunnan toimijoille yhteisiä ja joiden edistämiseen tarvitaan maakunnallista yhteistyötä. Tulevaisuuden yllätyksellisuuden vuoksi maakuntaohjelma pyrkii löytämään

kehittämiskohteita, joilla saadaan aikaan myönteisiä aluekehitysvaikutuksia riippumatta siitä mikä kehityspolku lopulta toteutuu. Siksi se on väistämättä myös rikkonainen ja epätäydellinen, ei särötön ja kertakaikkinen maailmanselitys.

Alueiden kehittämisen yleiset tavoitteet on määritelty alueiden kehittämislainsäädännön päätöksessä valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista. Valtioneuvoston päättämät aluekehitystavoitteet vuodelta 2016 ovat koko Suomessa:

- 1) Uudistumisella kasvua
- 2) Elinvoimaa alueiden verkostoitumisesta
- 3) Hyvinvointia kumppanuuksilla

Maakuntaohjelma kuvaa myös näiden tavoitteiden toteuttamista Pirkanmaan lähtökohdista, toimenpiteillä ja yhteistyöverkostoilla maakunnan omat tavoitteet pohjanaan. Pirkanmaan maakuntaohjelma antaa tunnistetuille tavoitteille ja kehitysideoille yhteisen, maakuntatasoisen tavoitelinjauksen ja kokoaa sen uskottavaksi viestiksi halutusta kehityskuvasta.

Tulevaisuuden yllätyksellisuuden vuoksi maakuntaohjelma pyrkii löytämään kehittämiskohteita, joilla saadaan aikaan myönteisiä aluekehitysvaikutuksia riippumatta siitä mikä kehityspolku lopulta toteutuu.

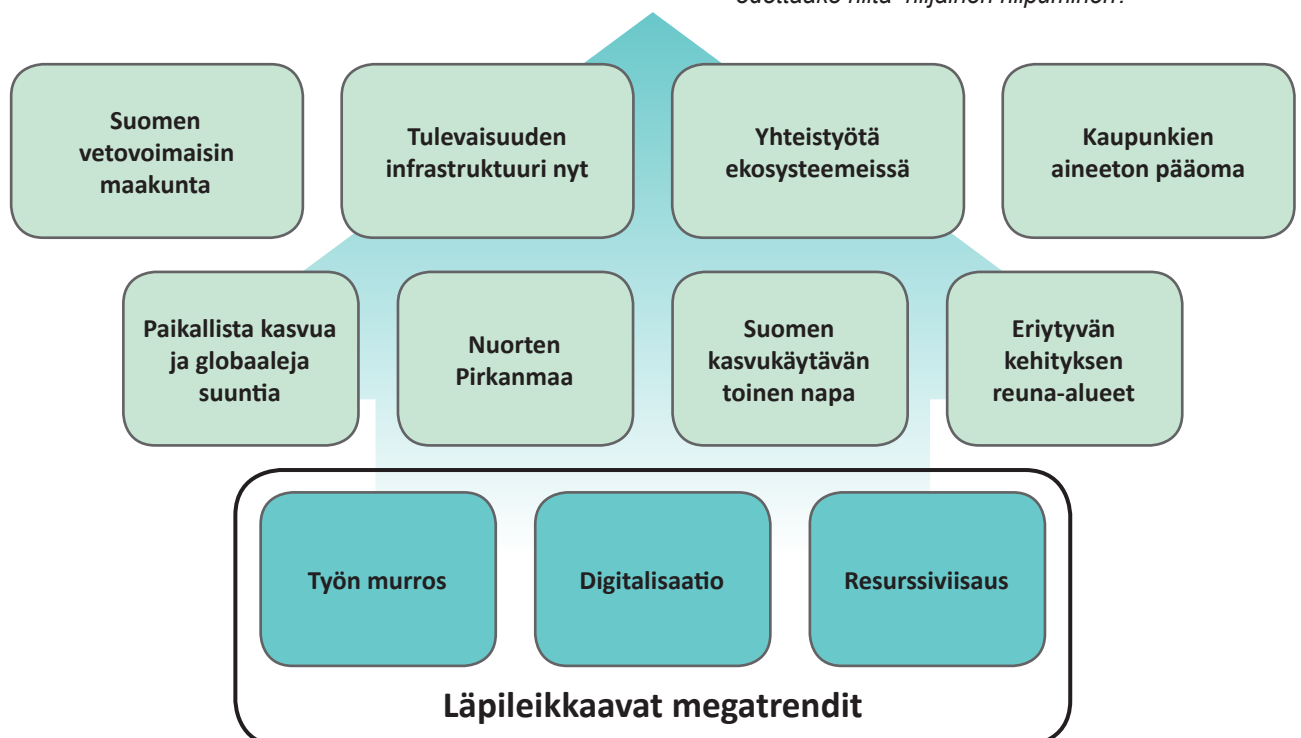
2. Vahvojen valintojen Pirkanmaa

”Rohkee, mutta sopii sulle!”- maakuntastrategiassa tehdyt valinnat perustuivat vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia tuottaneeseen taustatyöhön, jossa hahmotettiin kolme osin eri suuntiin johtavaa mutta myös osin samanaikaisesti mahdollista kasvukuvaa: Osaavan ja erikoistuvan kasvun Pirkanmaa, Teollisen tradition, yrittäjyyden ja logistiikan Pirkanmaa sekä Vihreän kasvun ja humanin kulttuurin Pirkanmaa. Kaikkia kasvukuvia yhdistää ajatus ”Vahvojen valintojen Pirkanmaasta”, ja se on kantava idea tässäkin maakuntaohjelmassa: on tunnettava valinnanvaransa, jotta suunnistus tulevaisuutta kohti onnistuu.

Maakuntaohjelmapäivityksessä on jatkettu tulevaisuuteen kurottavaa tarkastelutapaa, ja erityisesti huomiota on haluttu kiinnittää käynnissä oleviin, aluekehitykseen vaikuttaviin muutosilmiöihin ja niiden johdosta syntyviin kehityshaasteisiin. Tausta-analyysin ja maakunnan toimijoiden kanssa käydyn verkko- ja työpajatyöskentelyn perusteella on löydetty kahdeksan tällaista kokonaisuutta, joiden pohjalta maakuntaohjelman sisältövalinnat on muotoiltu. Tulevaisuustarkastelun tulokset löytyvät seikkaperäisemmin raportoituina Pirkanmaan liiton Internet-sivuilta (<http://www.pirkanmaa.fi/wp-content/uploads/Pirkanmaa-tulevaisuustarkastelu-loppuraportti-lyhennetty.pdf>)

Ilmiökokonaisuuksien merkitystä ohjelmassa tehdyille strategisille valinnoille voi pelkistetyimmillään kuvata seuraavilla kysymyksillä:

- Pirkanmaa - Suomen vetovoimaisin maakunta: *pyrimmekö Uudenmaan määrätietoiseksi haastajaksi ja eurooppalaisittain kiinnostavaksi alueeksi vai tyydymmekö passiivisina onnekkaan sijaintimme hyötyihin?*
- Tulevaisuuden infrastruktuuri nyt: *satsaammeko uusiin älykkäisiin kaupunkitiloihin vai päivitämmekö vanhaa kaupunkirakennetta älykkääksi?*
- Yhteistyötä ekosysteemeissä: *tavoitlemmeko kansainvälisiä alihankintaketjuja vai paikallisia kehittämisyhteisöjä?*
- Kaupunkien aineeton pääoma: *toimivatko kaupungit inhimillisen kasvun mahdollistajina vai hidastajina?*
- Paikallista kasvua ja globaaleja suuntia: *havittelemmekö olemassa olevan kasvun kertymistä alueellemme vai rakennammeko uutta kasvua?*
- Nuorten Pirkanmaa: *annammeko kuntien väestön eriytyä vai panostammeko tasapainoisen kokonaisuuden kehittämiseen?*
- Suomen kasvukäytävän toinen napa: *onko Pirkanmaa tavoite olla kasvun sisäänpäin kiertynyt hännänpää vai ulospäin vetovoimainen magneetti?*
- Eriytyvän kehityksen reuna-alueet: *löydämmekö keskusten ulkopuolisille alueille uudistuvan roolin vai odottaako niitä hiljainen hiipuminen?*

Maakuntaohjelman valinnat pyrkivät olemaan pitkäjänteisen kehittämisen mahdollistavia vastauksia näihin kysymyksiin ja pohdintoihin, joita niiden herättäminä ohjelman neljässä tulevaisuusajassa maaliskuussa 2017 käytiin. Erityisen tärkeiksi tunnistettiin ”yhteistyötä ekosysteemeissä”, ”paikallista kasvua ja globaaleja suuntia” ja ”nuorten Pirkanmaa”, ja etenkin näihin kiinnittyviä tavoitteita kuljetetaan vahvasti ohjelman kehittämiskokonaisuuksien läpi. Tärkeä näkökulma vahvojen valintojen Pirkanmaata kehitettäessä on lisäksi muutostavuuksien, toisin sanoen sen varmistaminen että tehtävät ratkaisut toimivat erilaisissa olosuhteissa ja myös yllätyksen sattuessa, ja että ne myös osaltaan auttavat rakentamaan kyvykkyyttä selviytyä ulkoisista shokeista.

Näin ollen maakuntaohjelmassa ei tehdä esim. valintoja teknologioiden tai toimialojen suhteen, vaan sillä pyritään varmistamaan että menestyskykyisillä toiminnoilla ja toimijoilla on elin- ja kasvutilaa sekä tukea, mitkä sellaisiksi sitten valikoituvatkaan ja kasvavatkaan. Läpileikkaavien megatrendien vaikutukset ja niihin varautuminen ovat erityisesti ohjanneet linjausten muotoilua, ja siksi maakuntaohjelma painottaa voimakkaasti uusien mahdollisuuksien ja kasvun lähteiden etsimistä. Tämä ei tarkoita etteikö esimerkiksi maakunnan perinteikkäitä aloja pitäisi kehittää tai perustoiminnoista - esimerkiksi yritysten toimitiloista, hyvinvointipalvelujen saatavuudesta tai teiden kunnosta - tulisi huolehtia. Näissä ei kuitenkaan ole erityistä ohjelmallista linjattavaa, vaan ne ovat kehityskohteina joka tapauksessa.

Vahvojen valintojen Pirkanmaa tarkoittaa nimenomaan kunnianhimoitason määrittämistä: emme tyydy vain siihen mitä jo on ja mikä automaattisesti tapahtuu, vaan pyrimme määrätietoisesti saamaan aikaan enemmän.

3. Maankäyttö ja liikenne Pirkanmaalla

A lueiden keskeisiä erottumis- ja houkuttelevuustekijöitä ovat niiden liikenteellinen saavutettavuus sekä monipuoliset, eri toiminnot mahdollistavat maankäyttömuodot. Näitä linjataan maakuntakaavoituksella ja liikennejärjestelmäsuunnittelulla.

3.1 Perusratkaisut maakuntakaavan pohjana

Tänä kesänä 2017 voimaan tullutta Pirkanmaan maakuntakaavaa 2040 työstettiin kaavatyön valmisteluvaiheessa 2012 - 2014 varsin intensiivisessä vuorovaikutuksessa Pirkanmaan maakuntastrategian 2040 (”Rohkee, mutta sopii sulle!”) laadinnan kanssa. Maakuntakaavan perustaksi laadittiin neljä erilaista maankäyttövaihtoehtoa, joista käytiin laaja maakunnallinen arvokeskustelu. Maankäyttövaihtoehtotarkastelun avulla muodostettiin seutukohtaiset johtopäätelmät, joista syntyivät koko Pirkanmaan maankäytön strategiset perusratkaisut. Nämä perusratkaisut hyväksyttiin maakuntavaltuustossa keväällä 2014, jolloin myös Pirkanmaan maakuntastrategia hyväksyttiin.

Maankäytön perusratkaisujen ja samalla koko maakuntakaavan keskeisenä pyrkimyksenä on koko Pirkanmaan maakunnan kehittäminen, joka tarkoittaa sekä taajamien että maaseudun kehittämismahdollisuuksien turvaamista. Pirkanmaan maankäytön suunnittelussa painottuu tiivistyvän ydinkaupunkiseudun ja seutukeskusten lisäksi maakunnan eteläinen, pääradan suuntainen kasvusuunta. Aluekehityksen ajurina on Helsinki - Hämeenlinna - Tampere -kehitysvyöhykkeen kasvu ja potentiaali.

Ydinkaupunkiseudulla maankäytön ja liikenteen kehittämisen punaisena lankana on tiivistää yhdyskuntarakennetta, vahvistaa nykyisiä kuntakeskuksia sekä edistää vahvoihin joukkoliikennevyöhykkeisiin perustuvaa liikkumista. Elinkeinoelämän kehittäminen tukeutuu erityisesti valtatie 3, kehäteiden ja lentokentän alueen ympäristöön. Kaupunkiseudulla edistetään toimintojen sekoittuneisuutta, mutta toisaalta keskitytään myös profiloituneisiin, korkean osaamisen työpaikka-alueisiin. Kaupunkiseudun kehittämisen lähtökohdaksi otetaan myös lentokentän alueen kansainväliset yhteydet sekä sen tarjoamat logistiset ja monipuolisen yritystoiminnan mahdollisuudet.

Eteläisellä Pirkanmaalla kehittämisen tavoitteena on vahvistaa ja tiivistää alueen kuntakeskuksia. Pääradan asemaseutujen merkitys Akaan Toijalassa ja Viialassa korostuu. Valkeakoskea kehitetään alueen seutukeskuksena. Maantie 130 välillä Marjamäki- Valkeakoski on myös aluekehityksen painopistealuetta. Pälkäneen ke-

hittyminen tukeutuu valtatiehen 12 ja Kangasalan suuntaan.

Lounaisen Pirkanmaan maankäyttöä kehitetään seutu- ja paikalliskeskuksia korostavan monikeskusmallin pohjalta. Vahvana seutukeskuksena kehitetään Sastamalan Vammalan keskustaajamaa. Alueen joukkoliikenne tukeutuu erityisesti linja-autoliikenteeseen, mutta jossain määrin myös rautatiehen.

Luoteisen Pirkanmaan kehittäminen nojaa asemanseutuja ja ydinkaupunkiseutua painottavaan raideliikennemalliin. Alueen elinkeinojen kehittämisen ajuri on valtatiehen 3 perustuva kehitysvyöhyke, jossa ratkaisevana liikennehankkeena on Hämeenkyrön ohitustien toteutuminen osana HHT-käytävän (Helsinki - Hämeenlinna - Tampere) jatkokehittämistä. Parkanoa kehitetään raideliikenteeseen tukeutuvana seutukeskuksena. Hämeenkyrön ja Ikaalisten keskustaajamien vahvistuminen nojaavat valtatiehen 3 kehittämiseen.

Pohjoisen Pirkanmaan maankäytön kehittäminen perustuu monikeskusmallin ja asemanseutujen kehityksen yhdistelmään, jossa hyödynnetään olemassa olevaa raidinfrastruktuuria ja monikeskuksista yhdyskuntarakennetta. Seutukeskuksena kehitetään Mänttä-Vilppulaa, jossa joukkoliikennettä ohjataan vahvemmin rautatiehen perustuvaksi. Oriveden roolina korostuu toimiminen raide- ja maantieliikenteen terminaalipaikkana. Kuntakeskuksia vahvistetaan profiloituneina palvelukeskuksina ja maaseudun kehitysedellytykset turvataan. Erityistä yritystoimintapotentiaalia on luonnonvaratalouden aloilla.

Suunnittelun ja vuorovaikutteisen kaavaprosessin lopputuloksena syntyneessä Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 on maankäyttö ja liikennejärjestelmä sovitettu kiinteästi yhteen koko maakunnassa. Rakenteen painopiste suuntautuu sisäänpäin eli nykyisen rakenteen täydentämiseen. Joukkoliikenteeseen nojautuva, tiivistyvä kaupunkirakenne sekä tähän liittyvät kokonaan uudenlaiset kaavamerkinnät edistävät kestävä ja taloudellisen yhdyskuntarakenteen muodostumista. Maakuntakaavassa esitetyt Tampereen ydinkaupunkiseudun kehittämisvyöhykkeet sekä maakunnan muut kehittämisen kohdealueet kokoavat maakunnan strategiset tavoitteet kartalle. Pirkanmaan maakuntakaava 2040 nettisivut ovat osoitteessa: <http://maakuntakaava2040.pirkanmaa.fi/>

3.2 Liikennejärjestelmä

Toinen tärkeä osa Pirkanmaan maakunnan strategista suunnittelua on liikennejärjestelmäsuunnitelman laadinta. Liikennejärjestelmä tukee erityisesti alueiden käytön ja elinkeinojen toimintaedellytysten kehittämistä. Suunnitelma kokoaa ja linjaa koko maakunnan liikennejärjestelmän kehittämistarpeet, tavoitteet ja toimenpiteet mutta tunnistaa myös haasteet, jotka liittyvät esim. maanteiden kunnossapitoon ja parantamistoiimiin. Suunnittelussa ajatellaan käyttäjää: miten saadaan asukkaiden arkiliikenne

sekä elinkeinoelämän kuljetukset ja toimitukset sujumaan. Liikennejärjestelmätyö vastaa osaltaan myös ilmastomuutoksen haasteisiin edistämällä mm. joukkoliikenteen kehittämistä. Pirkanmaan liikennejärjestelmäsuunnitelman 2012 toteuttamiseksi on laadittu aiesopimus, johon on kirjattu liikennejärjestelmäsuunnitelman keskeiset kehittämistoimenpiteet vuosille 2012 - 2016. Suunnitelman päivittäminen on käynnistetty; erityiset päivittämistarpeet on tunnistettu mm. digitalisaation kehittämisestä, kuljetustarpeiden ja logistiikan muutoksista sekä liityntäpysäköinnin ja matkaketjujen edistämistarpeesta johtuen. Pirkanmaan liikennejärjestelmän suunnittelun nettisivut ovat:

<http://www.pirkanmaa.fi/maankaytto-liikenne/liikennejarjestelma/pirkanmaan-liikennejarjestelmasuunnitelma/>

Aluekehityksen ajurina on Helsinki – Hämeenlinna – Tampere -kehitysvyöhykkeen kasvu ja potentiaali.

4. Pirkanmaan tarina 2040

Vuonna 2017 Pirkanmaa oli muutosaallon harjalla. Monet tutut asiat olivat liikkeessä, rakenteita myllätettiin niin sosiaali- ja terveystalouksissa kuin yliopistokentässäkin, ja epävarmuutta tulevasta lisäsi hyvien ja huonojen talousuutisten yllättävä vuorottelu: milloin vientiteollisuus oli löytänyt uusia menestystuotteita tai -teknologioita ja milloin taas robotisaatio tai kulutuskysynnän muutos uhkasivat maakunnan työpaikkoja. Kansainvälinen politiikka nostatti omia huolenaiheitaan – protektionismin nousu sumensi kansainvälisen kaupan näkymiä ja humanitaaristen kriisien liikkeellepanemat pakolaisaallot ulottuivat omillekin kotikonnuillemme. Myös ilmastonmuutoksen hillintä näytti kasvavasti vaativan meidänkin panostamme.

Olimme kyllä tottuneet siihen että vain muutos on pysyvää, mutta siitä huolimatta aloimme ymmärtää että tarvitsimme merkittävää ajattelu- ja toimintatapojen uudistamista ja aivan uudenlaisten muutostavien kyvykkyyksien omaksumista ja rakentamista. Se tuntui vaikealta ja pelottavaltakin, koska se uhkasi turvallisia organisaatorajojamme ja edellytti aiempaa aidompaa yhdessä ideoimista, toimeenpanemista ja omien etujen alttiiksipanoa.

Näimme silti kirkkaasti että menestyksen edellytykset olivat jo käsissämme. Meidän pitäisi yhdistää maakunnan voimat, keskittyä muutamiiin valikoituihin, jo olemassa oleviin vahvuuksiin ja parantaa kykyämme tarttua kokonaan uusiin, vasta muotoutumassa oleviin mahdollisuuksiin. Näin voisimme rakentaa paitsi omaa sisäistä yhteistyötämme ja valmiuksiamme myös saada niiden avulla aikaan rahaksi muutettavia, maailmalla kysytyjä viennituotteita, osaamista ja palveluja. Ymmärsimme myös selvästi sen, että omissa asioissamme olemme parhaita asiantuntijoita eikä viisautta ja ohjeita kaikissa asioissa tarvitse odottaa maakunnan ulkopuolelta.

Asetimme tavoitteeksemme **älykkäästi erikoistuvan ja vahvojen valintojen Pirkanmaan**. Tunnistimme yhdessä ne keskeiset aiheet, joihin kohdistaisimme huomiomme ja valintamme...

Ne kuvaamme neljänä vuoteen 2040 tähtäävänä kehittämiskokonaisuutena, jotka kirkastavat maakunnan kehittämisen ohjelmalliset tavoitteet ja toimenpiteet. Tällä nelikärkisellä strategialla haluamme toteuttaa vahvojen valintojen ja älykkään erikoistumisen tavoitetta nimenomaan Pirkanmaan iskukyvyyn parantamiseksi. Siinä keskeistä on osaamis- ja yhteistyörakenteiden uudistaminen, vientikelpoisen lisäarvon synnyttäminen ja radiikaali tuottavuusloikka palveluissa.

4.1 Vätkky Pirkanmaa 2040

*Ensinnäkin halusimme valjastaa maakunnan laajan osaamis pohjan taloudellista kasvua ja asukkaiden hyvinvointia rakentavien uusien ideoiden hyödyntämiseen ja menestystarinoiden hiomiseen. Totesimme että vaikka muuttuvassa maailmassa toimiminen pakottaa meidät uudistumaan, se samalla myös luo lukemattomia mahdollisuuksia uusille palveluille, tuotteille ja ratkaisuille. Fiksujen ratkaisujen kehittelyä emme näe vain yrittäjien, tutkijoiden, kehittäjien tai asiantuntijoiden erillisinä ponnistuksina, vaan yhteistyönä ja erilaisten osaamisten yhdistelemisenä. Tätä ensimmäistä tavoitekuva, jossa yhdessä luomme, kiihdytämme ja otamme käyttöön uusia ratkaisuja, kutsumme **Vätkkyksi Pirkanmaaksi**...*

- Vätkky Pirkanmaa panostaa osaamiseen, yrityksiin ja yhteistyöhön. Maakunnan vahvaa korkeakoulu- ja yritysverkostoa kehitetään tiiviimmäksi ja vahvemmaksi ekosysteemiksi, jossa tutkimus ja elinkeinoelämä pelaavat yhteen ja julkinen sektori tukee molempien onnistumista.
- Uusi teknologia on osa arkipäivää. Älykkäät ratkaisut integroidaan suoraan maakunnan infrastruktuuriin, ja toimijat edistävät yhdessä niin robotiikan, tekoälyn kuin alustataloudenkin kehittyviä sovellutuksia. Tutkimus- ja innovaatiotoiminnassa eri tahot ovat tunnistanee yhteiset kehittämiskohteet, joihin Pirkanmaa on yhdessä entistä selkeämmin profiloitunut.
- Tampere on kansainvälisen tason keskus, johon ulkomaisetkin yritykset haluavat sijoittua ja johon ulkomaiset huippuosaajat voivat asettua. Osaajien ja yritysten kansainvälisten yhteyksien rakentamiseen ja ylläpitämiseen on valmiit toimintamallit. Pirkanmaalaisia kannustetaan rohkeasti lähtemään ulkomaille vahvistamaan kansainvälisiä kontaktejaan ja kokemustaan.
- Koulutus on yhä laadukkaampaa, monialaisempaa, joustavampaa ja kiinteämmin työelämään kytkeytyvää. Monitieteisellä osaamisella ja tutkinnoilla ratkaistaan yhteiskunnan osaamishaasteita ja ennakoidaan muuttuvia osaamistarpeita. Organisaatio- ja tieteenalarajoja on ylitetty, ja oppilaat ja opiskelijat liikkuvat vapaammin osaamistarpeidensa mukaisesti.
- Eri alojen osaajien kohtaamiselle on entistä toimivampia alustoja, joilla aktiivisesti luodaan, haudotaan ja kiihdytetään ideoita menestystarinoiksi. Maakunnan yritysmaailmaa tukevat palvelut on viritetty ketjuksi, joka tukee yrityksiä perustamisvaiheessa, kasvussa, kansainvälistymisessä ja muutostilanteissa.
- Profiloitumisen ja rakenteellisen kehittämisen avulla Pirkanmaa on pärjännyt kilpailussa julkisesta tutkimus, kehittämis- ja innovaatorahoituksesta ja olem-

me kytkeytynyt ja haluttu sijoituskohde myös yksityiselle pääomalle.

- Välikkyys ei ole vain älykkäitä teknologioita ja innovaatioita, vaan ajattelumalli, jonka avulla irtaudutaan vanhoista toimiala- ja organisaatorajoista uusien ratkaisujen kehittämiseen, olivat nämä sitten keksintöjä, tuotteita, toimintakonsepteja tai palveluita. Se ei rajoitu vain huippualoihin, vaan toimii myös palveluissa, perusteellisuudessa, kulttuurissa, maaseutukehittämisessä ja muillakin elämän aloilla.

4.2 Ehyt Pirkanmaa 2040

*Toiseksi näimme yhteyden pirkanmaalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden sekä talouden toiminnan, tuottavuuden ja työhön osallistuvuuden välillä ja halusimme vahvistaa sitä. Tiedostimme myös, että maakunnan asukkaiden osaamista ja uudistamistahtoa on osattava käyttää paremmin yhteiseksi hyväksi. Halusimme Pirkanmaan olevan Suomen paras paikka ihmisille asua, työskennellä, osallistua, käyttää palveluita ja olla yhdessä muiden kanssa. Hyvinvoinnin, onnellisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuudet asuinpaikasta riippumatta näimme siten paitsi sosiaalisesti yhtenäisen maakunnan tekijöinä, myös välineinä talouden toiminnalle. Tämä sosiaalista tasapainoisuutta koskeva huomiomme kohde tunnetaan nimellä **Ehyt Pirkanmaa**...*

- Ehyt Pirkanmaa varmistaa kaikkien osallisuuden yhteiskunnassa, ja erityishuomio on nuorissa. Oman elämän rakentamista tuetaan ja syrjäytymistä ehkäistään tarjoamalla monipuolista ja muokkautuvaa koulutusta kaikilla tasoilla sekä tukemalla työllistymistä kokeiluilla ja saumattomalla koulutuksen ja työelämän yhteistyöllä. Koulutuksen saavutettavuus maakunnan eri puolilla toteutuu monipuolisesti, ja eri tarpeita palvelee erilaisella koulutuksella ja palveluilla.
- Työn ja työpaikkojen murrokseen on reagoitu kehittämällä joustavia opiskelumahdollisuuksia, jotka tekevät uudelleensuuntautumisen ja uusien taitojen hankkimisen helpoksi. Oppilaitosten, työelämän ja työllisyyspalveluiden yhteistyö takaavat jokaiselle iästä ja etnisestä tai koulusta riippumatta tarvittavat taidot jatkuvasti muuttuvaa työelämää varten. Maahanmuuttajatyössä käytössä ovat luovat, paikalliset ratkaisut, joita toteutetaan monitoimijaisena yhteistyönä.
- Kasvusta ja kehityksestä huolimatta Pirkanmaalla huomioidaan maakunnan eri osien erilaisuus ja eriytyvät kehityspotit. Maakunnan eri osien tarpeita tuetaan tasapainoisella kehittämissäpolitiikalla, joka kytkee myös pienempiä paikkakuntia ja maaseutua osaksi Tampereen menestyviä verkostoja. Vastavasti Tampereen seudun nopea kasvu on hallittua ja kaupunkialueesta on rakennettu sosiaalisesti eheää aluetta, joka ei ole haitallisella tavalla jakautunut.

- Turvallinen, viihtyisä ja kulttuurisesti kestävä elinympäristö toimii maakunnan asuinalueiden vetovoimatekijänä, ja sosiaalinen välittämisen kulttuuri tarjoaa sille vakaan kasvualustan, lapsia ja nuoria erityisesti varjellen. Turvallisuusosaamisemme toimii myös uutta liiketoimintaa synnyttävänä kärkealana.
- Pirkanmaa antaa asukkailleen tilaa innostua ja rakentaa omia ratkaisujaan elinympäristöjensä, tapahtumien ja muiden heitä itseään kiinnostavien asioiden kehittämiseksi. Osallistumiseen kannustetaan ja julkiset tilat, palvelut ja instituutiot ovat avoimia alustoja, jotka tarjoavat mahdollisuuksia kehittää uusia ideoita ja yhteisöllisyyttä.
- Omaleimainen kulttuuri, tapahtumat ja kaupunkien laajempi aineeton pääoma ruokkivat asukkaiden viihtyvyyttä ja aktiivisuutta ja toimivat heidän arkisen hyvinvointinsa rakennusaineina. Elämykset, kulttuurikohteet ja luonto vetävät ihmisiä vierailemaan ja asumaan maakuntaan, muuallekin kuin Tampereen seudulle. Alue tunnetaan kiinnostavana nimenomaan tapahtumistaan ja innovatiivisesta kulttuuri- ja muuseotyöstään.

4.3 Kestävä Pirkanmaa 2040

*Kolmanneksi ymmärsimme että kasvu tuottaa vain lyhytaikaista iloa ja hyvinvointia, ellei se ole kestävää ja tasapainossa ympäristön kanssa. Halusimme olla mukana kehittämässä toimintamalleja ja ratkaisuja, joilla saavutetaan kunnianhimoisetkin ympäristö- ja ilmastotavoitteet. Tunnistimme kestävyuden haasteessa myös useita lupaavia liiketoimintamahdollisuuksia, joita hyödyntämällä saisimme myös uusia suuntia yritystoiminnallemme. Näin voimme jättää jälkeläisillemme entistäkin puhtaamman ja monipuolisemman elinympäristön heikentämättä heidän työllistymis- ja ansaintamahdollisuuksiaan. Tämän kehittämiskokonaisuuden nimesimme johdonmukaisesti **Kestäväksi Pirkanmaaksi**...*

- Kestävä Pirkanmaa käyttää puhdasta luontoa säästäviä ja päästöjä vähentäviä ratkaisuja perusinfrastruktuurissaan. Energia- ja liikennesektorilla sekä jätehuollossa on käytössä cleantech-ratkaisuja, ja ne auttavat muita paikallisia toimijoita uusien ratkaisujen kehittämisessä. Näin julkinen sektori kantaa vastuuta ympäristötavoitteista ja tukee asukkaiden ja yritysten vastaavia tavoitteita.
- Ilmastonmuutoksen hillintään osallistutaan strategisesti ja tukemalla valtakunnallisia linjauksia ja päästötavoitteita alueellisin ratkaisuin. Erityisesti keskitytään päästöjen vähentämiseen, puhtaan teknologian kehittämiseen ja käyttöönottoon, alan osaamisen ja koulutuksen vahvistamiseen sekä neuvontaan, aktiivointiin ja sparraukseen. Muistamme myös vastuullisten julkisten hankintojen ja investointien suuren edelläkävijäroolin ilmastomyönteisissä ratkaisuissa.

- Kiertotalous on teollisuuden, rakentamisen ja jätteen peruslähtökohta. Materiaalivirtoja hallitaan fiksumasti, mikä on päästöjen vähenemisen lisäksi luonut kokonaan uutta yritystoimintaa teollisuuden lisäksi myös palveluissa ja korkean jalostusasteen toiminnassa. Luonnonvarojen (puu, vesi, kivi, turve...) käyttö tapahtuu biotalouden periaattein kestävästi ja arvostaen, liiketoiminnallisesti tehokkaasti mutta luonnonarvoja pysyvästi vaarantamatta.
- Julkisella sektorilla on vahva rooli uusien ratkaisujen tukijana ja tilaajana, mikä antaa niille tilaisuuksia tuoda markkinoille ja viedä käytäntöön uusia ratkaisuja ja sitoutua niihin itsekin. Pirkanmaalla cleantechiin ja ympäristöteknologiaan investoidaan osana määrätietoista elinkeinopolitiikkaa, jonka avulla luodaan alueen yritysten kansainvälisiä kasvutarinoita.
- Energiantuotannossa on käytössä tehokkaita hajautettuja ja hiilineutraaleja vaihtoehtoja, jotka tuovat ympäristöstä huolehtimisen lähelle jokaista kansalaista. Ikääntyvää tuotantokapasiteettia on ennakkoivasti ja pitkäjänteisesti korvattu uusilla ratkaisuilla.
- Maankäyttö auttaa asukkaita ja yrityksiä toimimaan ekologisesti ja ehkäisemään ylimääräisiä päästöjä ja kulutusta. Tiivis, toimiva yhdyskuntarakenteen tukee ekologista ja resurssiviisasta elämäntapaa ja tuotantoa, minkä vuoksi kestävyys on kantavia periaatteita kaavoituksessa. Vapaa-ajan asuminen on maaseudun elinvoimalle merkittävä voimavara.
- Luonto- ja kulttuuriympäristön säilyttämisen ja vaalimisen merkitys elinympäristöjen viihtyisyydessä ja matkailuhoukuttimena tiedostetaan. Nopeassakin kasvussa huomioidaan yhdyskuntarakenteen kestävyys eikä viheralueille ole koskaan pitkän matka. Ympäristön monimuotoisuudesta, arvokkaista luontoympäristöistä ja rakennetun ympäristön laadusta pidetään kiinni. Uhanalaisia lajeja ja luontotyyppisiä ymmärretään suojella aktiivisesti ja itseisarvoisesti.

4.4 Saavutettava Pirkanmaa 2040

*Neljäntenä tulimme vakuuttuneiksi siitä että toimiva infrastruktuuri, hallittu maankäyttö ja liikkumisen helppous ovat maakunnan kokonaisvaltaisen kehittymisen perusedellytyksiä. Näimme tarpeen hyvälle yhteyksille ja toimivalle yhdyskuntarakenteelle läpileikkaavana perustana muille tavoitekokonaisuuksille: oikeilla rakennusratkaisuilla voimme tukea Pirkanmaan ehyttä, välikkyä ja kestävää tulevaisuutta. Tätä yhteyksien mahdollistamaa sujuvan arjen tavoitetta kutsumme **Saavutettavaksi Pirkanmaaksi**...*

- Maakunnan sisäinen ja ulkoinen saavutettavuus perustuu yhä enemmän tietoliikenneinfrastruktuurille ja sitä hyödyntäville digitaalisille palveluille. Digitaaliset

palvelut muuttavat varsinkin palveluiden saavutettavuuden kysymyksiä, ja niitä kehitetään määrätietoisesti maakunnan palvelurakenteen uudistamiseksi. Parhaimmillaan Pirkanmaa on sekä välikky että saavutettava.

- Raide- ja lentoliikennettä kehitetään tärkeimpien kansallisen ja kansainvälisen tason logististen virtojen kanavina ja sitä kautta keskeisimpinä maakunnan kokonaislogistiikan kohteina. Suurlogistiikkaan panostaminen on edelleen vahvistanut Pirkanmaan valtakunnallista ja kansainvälistä roolia.
- Kasvavassa maakunnassa maankäytön ja yhdyskuntarakenteen linjaukset ohjaavat myös Pirkanmaan sisäistä vuorovaikutusta. Ollakseen ehyt Pirkanmaa, maakunta huomioi maankäytön sosiaaliset, kulttuuriset ja aluerakenteelliset vaikutukset ja ehkäisee ongelmien syntymistä hallitulla kaavoituksella ja maankäytöllä.
- Elinkeinoelämän ja ihmisten verkostot kukoistavat kun yhteiskunnan perusrakenteet tukevat niiden syntyä ja kasvua. Maakunnan kehittämisessä lähtökohtana on maankäytön kyky tukea aktiivisesti verkostojen kasvua ja vuorovaikutusta, ja sen ansiosta maakuntaan onkin syntynyt menestyviä ja toisistaan hyötyviä klustereita ja ekosysteemejä.
- Saavutettavuus ohjaa myös kohti kestävästä Pirkanmaasta. Saavutettavan Pirkanmaan maankäytössä ei pohdita vain logistiikkaa, vaan ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä, sillä tehdyt ratkaisut vaikuttavat vuosikymmeniä. Hajautumista ehkäistään järkevällä maankäytöllä, tiiviillä yhdyskuntarakenteella ja joukkoliikenteellä, joilla tuodaan ihmiset, työpaikat ja palvelut lähelle toisiaan. Liikkumismahdollisuudet seutukeskusten ja Tampereen keskuseudun välillä pidetään mahdollisimman sujuvina.

4.5 Kehittämisen tavat

Sisällöllisten valintojen lisäksi halusimme kiinnittää painavaa huomiota siihen miten asioita maakunnassa tehdään. Etsimmekin uudenlaisesta ajattelusta vaikuttavuutta kehittämiseen sekä pyrimme luomaan kannustavaa ilmapiiriä ja positiivista kehittämisvirettä maakuntaan...

Korostamme välikyn, ehyen, kestävä ja saavutettavan Pirkanmaan kehittämisessä viittä läpileikkaavaa, toimintakulttuurissamme keskeistä tekemisen tapaa. Nämä koko strategian läpäisevät Pirkanmaan tekemisen tavat ovat

...**Kokeilevuus** - siedämme riskin, viisastamme yrittämällä, vaikka joskus erehtyenkin

...**Osallistavuus** - teemme muutosta yhdessä

...**Systemisyys** - uskomme monialaiseen ja tietoa ja-
lostavaan lähestymistapaan yhteiskunnan haastavien
ongelmien ratkaisemisessa

...**Muutosjoustavuus** - rakennamme kykyä selvittää muu-
toksista entistä vahvempina

...**Kansainvälistävyys** - ajattelumme rikastuu ulkopuolisen
vaikutteiden kautta

Kannustamme myös toimintaympäristökohtaiseen ke-
hittämiseen maakunnan erilaisilla alueilla. Vaikuttava in-
novaatiopolitiikka on erityisesti Osaavan ja erikoistuvan
kasvun Pirkanmaan työkalu. Teollisen tradition, yrittä-
jyyden ja logistiikan alueilla painottuu uudistavan elin-
keinopolitiikan kehittämislogiikkaa. Paikallislähtöiseen
läheisyyden ekonomiaan tukeutuminen voi olla tarkoituk-
senmukaisinta ympäristöissä, joilla samaistutaan erityi-
sesti Vihreän kasvun ja humanin kulttuurin Pirkanmaan
kasvukuvaan.

*Liikkeelle lähtö kangerteli hiukan, mutta onnistumisten
myötä usko omaan tekemiseen lujittui ja vauhti kiihtyi. Nyt*

*Pirkanmaa on Suomen johtava, älykkäästi erikoistunut
maakunta, jota muut seuraavat kiinnostuneina ja ihailen.
Se on maailman kärkeä muutamilla keskeisillä osaamis-
alueilla, joissa ovat mukana tutkimus- ja koulutusmaail-
ma, elinkeinoelämä sekä julkinen valta kansainvälisine
kumppaneineen sekä tukena oma järjestökenttämme
ja kansalaisyhteiskuntamme. Tekemämme strategiset
valinnat elävät joustavasti maailman muutoksen myötä,
ja avautuviin uusiin mahdollisuuksiin tartutaan nopeasti
yhtenäisenä joukkona. Kukin tietää oman roolinsa osana
kokonaisuutta ja kasvattaa kyvykkyyksiään yhteistyössä
muiden kanssa.*

*Nyt vuonna 2040 Pirkanmaa on fiksu, sosiaalisesti eheä
sekä rakenteiltaan ja toimintatavoiltaan kestävä. Saavu-
tettavuutensa vuoksi tänne helppo tulla ja miksei myös
asettua pitemmäksikin aikaa – olit sitten yrittäjä, seniori,
opiskelija tai perheellinen. Pirkanmaa on yhä rohkeempi
ja sopii sulle edelleen!*

Pirkanmaan kehittämisen ja tämän maakuntaohjelman
teemat voidaan koota ja esittää myös seuraavaan ta-
paan:

Pirkanmaan maakuntakehittämisen teemat

5. Tätä teemme – kehittämiskokonaisuudet 2018 – 2020

Pirkanmaan tarinaa tehdään todeksi ja ”Välkkyä, ehyttä, kestäväää ja saavutettavaa Pirkanmaata” tavoitellaan ja ylläpidetään kehittämiskokonaisuuksina, joiden keskeisimmät sisällöt kuvataan alla. Maakuntaohjelmatasoiset kokonaisuudet tarkentuvat käytännön yhteistyössä maakunnan toimijoiden kesken.

Toimenpide-, hanke- tai päätöstason kuvauksia ei tässä ohjelmassa tehdä, vaan rahoituspäätökset, voimavarojen kokoaminen, yhteistyörakenteiden vahvistaminen, edunvalvonta ja muu Pirkanmaan kehittämistä edistävä toiminta voi etsiä näiden otsikointien puitteissa omat, ajassa elävät muutonsa.

Välkky Pirkanmaa -tavoitteet:

- Yrittäjyyden nostaminen ja kannustaminen uudelle tasolle
- Isojen haasteiden (kuten sote-uudistus, älyliikenne) hyödyntäminen kehittämislustoina
- Uuden yliopiston aktiivisten yhteyksien tehostaminen ympäröivän toimijakentän kanssa (ml. tutkimusinfra-avaaminen)
- Startup-yritysten kasvu- ja kansainvälistymisvalmiuksien ja niitä synnyttävän ja tukevan pääomittaja- ja kasvattajayhteisön vahvistaminen
- Ulkomaisen rahoituksen kanavointi alueen investointeihin ja kehittämiseen ja yhteyksien varmistaminen kansainvälisiin arvoverkkoihin

Maakunnan osaamisalueiden ja tutkimus- ja innovaatiotoiminnan profilointi ja erikoistuminen, rahoituksen kohdentaminen uusiin teknologia- ja liiketoimintakärkiin (esim. robotiikka, automatiikka, 3D-tulostus, IoT) ja olemassaolevien kärkien uusiutumiseen

Organisaatio- ja toimialarajat ylittävää kumppanuutta ja yhteiskehittämistä tukevien yhteistyökulttuuri- ja toimintamallien kehittäminen

Monitieteisen, soveltavan, työelämävastaavan koulutuksen tarjoaminen kaikilla asteilla oppilaitosrajat ylittäen

Yritysten ja kumppaniverkostojen kansainvälistäminen, huippuosaajien ja kansainvälisten toimijoiden houkuttelu, osallistuminen kansainvälisiin tutkimus- ja kehitysohjelmiin

Yritysten kehittämis- ja kiihdytysalustojen synnyn ja käytön tukeminen, asiakaslähtöisten toimintamallien vakiinnuttaminen kasvua tukeville palveluille

Älykkään, hiilineutraalin infrastruktuurin ja rakentamisen edistäminen sekä näitä tukevat innovatiiviset hankinnat

Ehyt Pirkanmaa -tavoitteet:

- Työn muutoksen ja uudenlaisten työn tekemisen tapojen muuntaminen mahdollisuuksiksi
- Työllisyydenhoidon uusien paikallisten mallien ja kokeilujen toteuttaminen ja tuki
- Yksilöiden ja yhteisöjen aktiivinen toimijuuden mahdollistaminen ja tukeminen
- Ympäristöjen tarjoaminen mielekkäälle, luovalle, aktiiviselle ja tuottavalle tekemiselle

Avoimien osallistumislustojen ja tilojen hyödyntäminen yhteisöjen ja uusien ideoiden ympäristöinä

Elämysten, kulttuurin, tapahtumien sekä muiden pehmeiden vetovoima- ja identiteettitekijöiden hyödyntäminen Tampereella ja muualla maakunnassa

Eriarvoistumisen, syrjäytymisen ja maakunnan eri osien kehittyneisyyserojen vähentäminen, mm. maaseutu-kaupunki -akselilla ja digitalisaation hyödyntämisen suhteen

Työllistämistä tukevien kokeilujen, saumattomien koulutus- ja työllistymisketjujen, yritysyhteistyön ja matalan byrokratian työllistämispalvelujen edistäminen

Työn ja osaamistarpeiden murrokseen vastaaminen ennakoivilla ja suunnatuilla työkaluilla, uudistuvat koulutuksen ratkaisut

Turvallisuuteen panostaminen maakunnan vetovoimatekijänä

Kestävä Pirkanmaa -tavoitteet:

- Uudistuvan ja kehittyvän osaamisen jalostaminen skaalautuviksi vientituotteiksi
- Resurssiviisaiden toimintatapojen vakiinnuttaminen kaikilla toimialoilla
- Bio-, kierto- ja hyvinvointitalouden liiketoimintamahdollisuuksien käyttö etenkin Pirkanmaan maaseudun elinvoimaisuuden edistämisessä
- Laadukkaan, monimuotoisen, terveellisen ja turvallisen elinympäristön hyödyntäminen elinvoiman ja hyvinvoinnin perustana
- Jaetun vision ja yhteisen resurssiviisaan tulevaisuuskuvan vahvistaminen bisnesekosysteemien toiminnan tukena

Kiertotalouden ja materiaalivirtojen älykkään hallinnan ratkaisujen kehittäminen, korkean jalostusasteen tuotteiden ja palvelullistamisen edistäminen

Yritysekosysteemien kestävien resurssiketjujen tunnistaminen ja kehittäminen, jakamistalouden toimintamallien hyötykäyttö

Biotalouden ja ravinnekierron edistämistoimet, biotuotteiden jalostusarvon nosto (etenkin metsäresurssi), toimivien elintarvikeketjujen, lähiruuan ja kaupunkiviljelyn kehittäminen

Asuin- ja elinympäristöjen viihtyisyyden ja yhdyskuntarakenteen kestävyysvarmistaminen, kestävien kulutusvalintojen ja ympäristötietoisuuden lisääminen

Luonnon monimuotoisuuden, kulttuuriympäristöjen, viherverkkojen ja vesistöjen tilan turvaaminen ja kohentaminen

Uusiutuvan energian, vähähiilisyys, hajautetun energiantuotannon ja älykkäiden energiaverkkojen kehittämistoimet (ml. aurinkoenergia ja sähkön varastointiratkaisut)

Saavutettava Pirkanmaa -tavoitteet:

- Tietoliikenneverkon ja digitaalisten palvelujen kattava mahdollistaminen - "100 Mt/s kaikille"
- Koko maakunnan pysyttäminen palveluverkossa vyöhykkeisyyttä, joustavia palveluja ja toimintamalleja soveltaen
- Uusien palvelumallien tuominen tavaroiden ja ihmisten kuljetuksiin
- Koulutuksen saavutettavuuden varmistaminen, erityisesti digitaalisuutta kehittämällä
- Saavutettavuuden tavoitetason ja hierarkioiden määrittely, mallintaminen ja toteutus

Digitaalisten palvelujen ja ratkaisujen hyödyntäminen saavutettavuuden edistäjinä, esim. etäpalvelut ja älykäs/sähköinen liikenne

Saavutettavuuden edistäminen liikenteen isoin hankkein, kuten lentokentän alueen kehittäminen, päätieverkon investoinnit, pääradan 3. raide, raitiotieverkon laajentaminen

Tietoliikenneinfrastruktuurin vahvistaminen

Yhdyskuntarakenteen eheyden ja palveluiden saavutettavuuden varmistaminen ihmisten ja yritysten sujuvan arjen tukena

Asumista ja liikkumista uudistavien innovaatioiden tukeminen ja tuotteistaminen

Toisen ja korkean asteen koulutuksen alueellisen saavutettavuuden kehittäminen

Pirkanmaalle hahmottuu edellä sanotun pohjalta yksi kärkitavoite, jossa onnistuminen voi luoda koko maakuntaan ulottuvaa positiivista kierrettä. *Se on osaamiseen perustuvan kansainvälisen kasvuliiketoiminnan luominen ja tukeminen, jolla hyödynnetään Pirkanmaan merkittävimpiä mahdollisuuksia ja ratkotaan näihin kiinnittyviä kehittämistarpeita. Tampereen korkeakoulukeskittymä osaamisalustana korostuu tämän mahdollisuuden hyödyntämisessä.*

Vastaavasti on olemassa yksi keskeinen haaste, joka hoitamattomana voi heijastua koko maakunnan kehitykseen haitallisesti. Tämä on väestön, erityisesti nuorten koulutus- ja työllistymishaasteet, joiden ohittaminen loisi maakunnalle kymmeniä vuosia kestävän, kasautuvan rasitteen. Näihin liittyvät myös maahanmuuton ja kotouttamisen haasteet. Syrjäytymisongelmien ratkaiseminen muuttuisi myös jatkuvasti vaikeammaksi ja maakunnan positiivisten mahdollisuuksien täysi hyödyntäminen karkasi yhä kauemmas.

Pirkanmaan kehittämistä suunniteltaessa, toteutettaessa ja rahoitettaessa on tarkoitus toimia erityisesti seuraavien linjausten mukaisesti:

- Osaamisen kehittämisessä tuetaan pääsääntöisesti eri tahojen yhteishankkeita
- T & K-rahoituksen pääosa kohdistetaan valituille kärkitutkimusaloille, jotka liittyvät maakunnan vahvuus- ja kasvusektoreihin
- Yritysten tuki- ja kehitysrahoituksessa painotetaan tuotekehitykseen, kasvuun ja kansainvälistymiseen tärkeitä toteutuksia
- Ekosysteemi- ja klusterikehittämisessä korostetaan teknologia- ja toimialarajojen ylittämistä, kytkeytyvyyttä ja yhdyspintoja
- Työllisyyttä tukevissa toimenpiteissä painotetaan hakijoiden oman aktiivisuuden, osallisuuden ja taitoisuuden kasvattamista sekä työttömyyttä ennaltaehkäisevää otetta
- Kierto- ja biotalous sekä vähähiilisyden ja energia- tehokkuuden edistäminen ovat kehityshankkeiden tavoiteltuja painotuksia
- Palvelujen, liiketoimintamallien ja liikennepalveluiden kehittämisen toimenpiteissä edellytetään äly- ja mobiiliteknologian ja digitalisoinnin hyödyntämistä
- Liikenneinvestoinneissa päähuomio on päätieverkon ja pääradan kehittämisessä
- Keskustoja kehitetään hyvin saavutettavina palvelukeskustoina ja joukkoliikenteen terminaaleina eikä

uusia merkittäviä asunto- ja työpaikka-alueita sijoitetaan irralleen olemassa olevasta rakenteesta ja joukkoliikennejärjestelmästä

- Edistetään uusien innovaatioiden syntymistä kulttuuriympäristöjen kunnostamiseen, säilyttämiseen ja käyttöön

Tämä on väestön, erityisesti nuorten koulutus- ja työllistymishaasteet, joiden ohittaminen loisi maakunnalle kymmeniä vuosia kestävän, kasautuvan rasitteen.

6. Pirkanmaan älykäs erikoistuminen

”Välkky, ehyt, kestävä, saavutettava” -valintojamme tarkentavat edelleen erikoistumisen ja uudistumisen näkökulmasta kuvatut älykkään erikoistumisen kehityskärjet. Älykäs erikoistuminen täsmentää maakuntaohjelman keskeistä tehtävää, sen varmistamista että Pirkanmaalla oleva osaaminen muuntuu koko maakuntaa hyödyttäväksi kasvuksi. Älykäs erikoistuminen niveltyy maakuntaohjelman kokonaisstrategiaan, osaksi erityisesti sen teemaa ”välkky”. Kolme muuta teemaa tukevat sitä seuraavasti:

- *Välkky Pirkanmaa*: erikoistumisen sisältöalat ja -asiat sekä erikoistumisen yleiset toiminta- ja politiikka-keinot

- *Ehyt Pirkanmaa*: osallistavat yhteiskehittämisen menettelyt tasapainoisen ja tasa-arvoisen yhteiskunnan näkökulmasta
- *Kestävä Pirkanmaa*: kiertotalouden ja muut toimintaa kestävällä tavalla kehittävät avaukset ja toimintamallit yhteiskunnalliselta ja ympäristöeettiseltä kannalta katsoen
- *Saavutettava Pirkanmaa*: maakunnan lähestyttävyyttä ja kytkeytyvyyttä edistävät toiminnot, kehitysalustat ja yhteistyön käytännöt, myös kestävä yhteiskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän näkökulmista

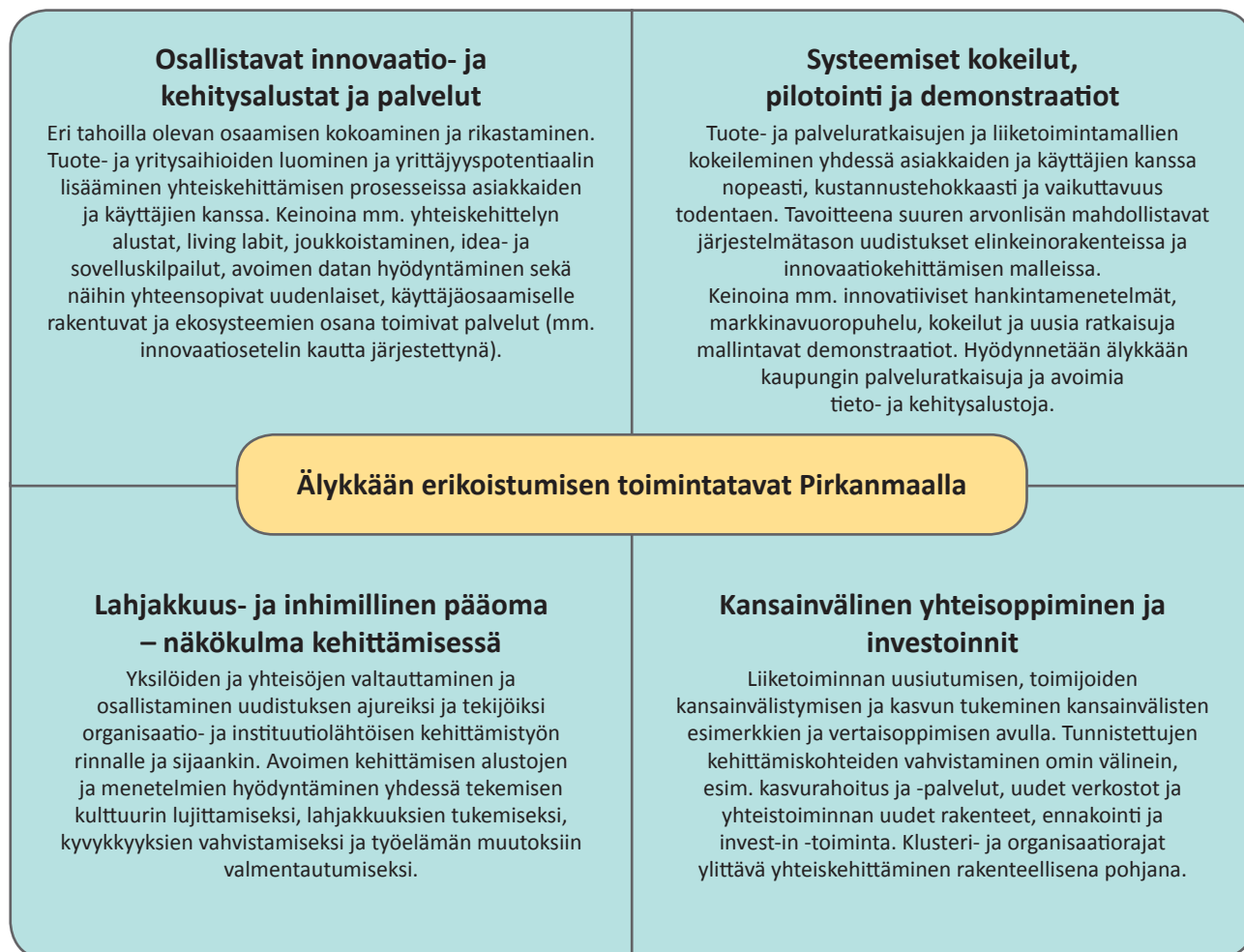
Älykkään erikoistumisen kehittämisteemat Pirkanmaalla esitetään seuraavassa kahden taulukon avulla.

Sisältökärjet liittyvät todellisuudessa monin tavoin toisiinsa. Esimerkiksi kiertotalouden mahdollisuudet liittyvät myös valmistavan teollisuuden uudistumisnäköaloihin ja

kaupunkikehitykseen, ja älykkään kaupungin palveluratkaisut ja tietoaalustat toimivat pohjana sekä hyvinvointi ja -terveysalan että kiertotalouden kehittämisessä.

Pirkanmaan älykkään erikoistumisen toinen olennainen näkökulma sisältökärkien ohella ovat erikoistumista tukevat älykkäät toimintatavat. Niitä voi tarkastella myös ristiin edellä kuvattujen sisältökärkien kanssa, jolloin ne muodostavat valikoiman (4 x 4) erilaisia yhdistelmiä konkreettisten kehittämistoimien synnyttämiseksi. Pirkanmaan älykkäitä toimintatapoja ovat erityisesti seuraavat:

Nopeiden muutosten ja yllätysten vuoksi ennalta määriteltyihin kärkiinkään ei ripustauduta liian ehdottomasti. Maakuntaohjelmalla halutaankin mahdollistaa myös älykkään erikoistumisen ja toimintamallien uudistamisen idean mukaisten uusien avauksien, ”mustien hevosten”, tukeminen. Siksi maakunnan kehittämisresursseista noin viidesosa varataan ennalta arvaamattomien uusien avauksien ja järjestelmätasoisien muutosten ostamiselle. Toimintatapa on ”muutosta ostava”, laajempi toiminnallinen uudistaminen yksittäisen hankesuoritteen sijasta.

Älykäs erikoistuminen täsmentää maakuntaohjelman keskeistä tehtävää, sen varmistamista että Pirkanmaalla oleva osaaminen muuntuu koko maakuntaa hyödyttäväksi kasvuksi.

7. Perustelut Pirkanmaan erikoistumisvalinnoille

Pirkanmaan erikoistumisvalinnat nojautuvat pitkään, ainakin 1980-luvun puolivälistä alkaneeseen kehityskaareen, jossa alueen vahvuuksia on sovitettu kulloisenkin ajan vaatimuksiin. Kehitys on ollut vaihteista, ja aluksi se oli muodoltaan sektorien ja toimialojen sekä näitä tukevan kärkitutkimuksen edistämistä mm. kansallisten osaamiskeskusten (OSKE) ja myöhempien SHOK-keskittymien (strategiset huippuosaamisen keskittymät) avulla sekä paikallisin elinkeinopoliittisin toimin. Tästä on edetty sektorirajat ylittäviin, eri alojen ja tahojen kyvykkyksiä yhdisteleviin ja uudistaviin tarkasteluihin, joissa huomioidaan toimintatapojen merkitys erikoistumisen tekijöinä. Lisäksi alueellista erikoistumista on alettu arvioida myös muutosjoustavuuden eli resilienssin kautta. Pirkanmaan älykäs erikoistuminen on sekä sisällöllistä, temaattista ja alakohtaista erikoistumista että erityisten kehittämisen ja yhteistoiminnan mallien rakentamista, joilla varmistetaan alueen menestys jatkuvassa muutoksessa.

Kansainvälisenä kiinnekohtana ja käsitteellisenä viitekehyksenä toimii Eurooppa 2020 -strategia älykkäästä, osallistavasta ja kestävästä kasvusta, ja se nojautuu keskeisten pirkanmaalaisten toimijoiden strategioihin ja painotuksiin. Näistä keskeisimpiä ovat mm. yliopistojemme strategiat sekä elinkeinon kehittämistä alueella linjanneet/linjaavat ohjelmat, kuten INKA, 6aika ja Smart Tampere -ohjelmat. Näitä kokoavana ja dokumentoivana tarkasteluna älykkään erikoistumisen strategialla ei ole erityistä omaa valmisteluprosessia, vaan se muuntuu alueen toimijoiden tekemien tilanearvioiden ja tulkintojen myötä; nyt se on kuvattu tämän maakuntaohjelman päivitystyön yhteydessä, vuonna 2017.

Pirkanmaan älykäs erikoistuminen on seurausta maakunnan pitkästä historiasta valmistavan teollisuuden ydinalueena ja siihen liittyneestä kaupungistumiskehityksestä, joka on koostunut voimavaroja ja osaamista Tampereen järvikannakselle ja sen lähialueille. Sisällöllisen erikoistumisen monet perustekijät kuten käytössä olevat teknologiat, muodostuneet yritysverkostot ja asiakassuhteet aiheuttavat polkuriippuvuutta, ja tehdyt valinnat suuntaavat ja osin rajoittavatkin jatkossa mahdolliseksi tulevia valintoja. Tästä huolimatta, ja osin tästä syystä disruptiivisten, radikaalien uudistusten läpimurtautuminen on myös mahdollista ja tarpeellista. Tällaisiin kokonaan uusiinkin avauksiin pyritään myös Pirkanmaan erikoistumisvalinnoilla.

Nimenomaan väestön ja työvoiman kyvykkyudet nähdään Pirkanmaalla olennaisena muutosjoustavan erikoistumisen edellytyksenä, jolle alueen organisaatioiden

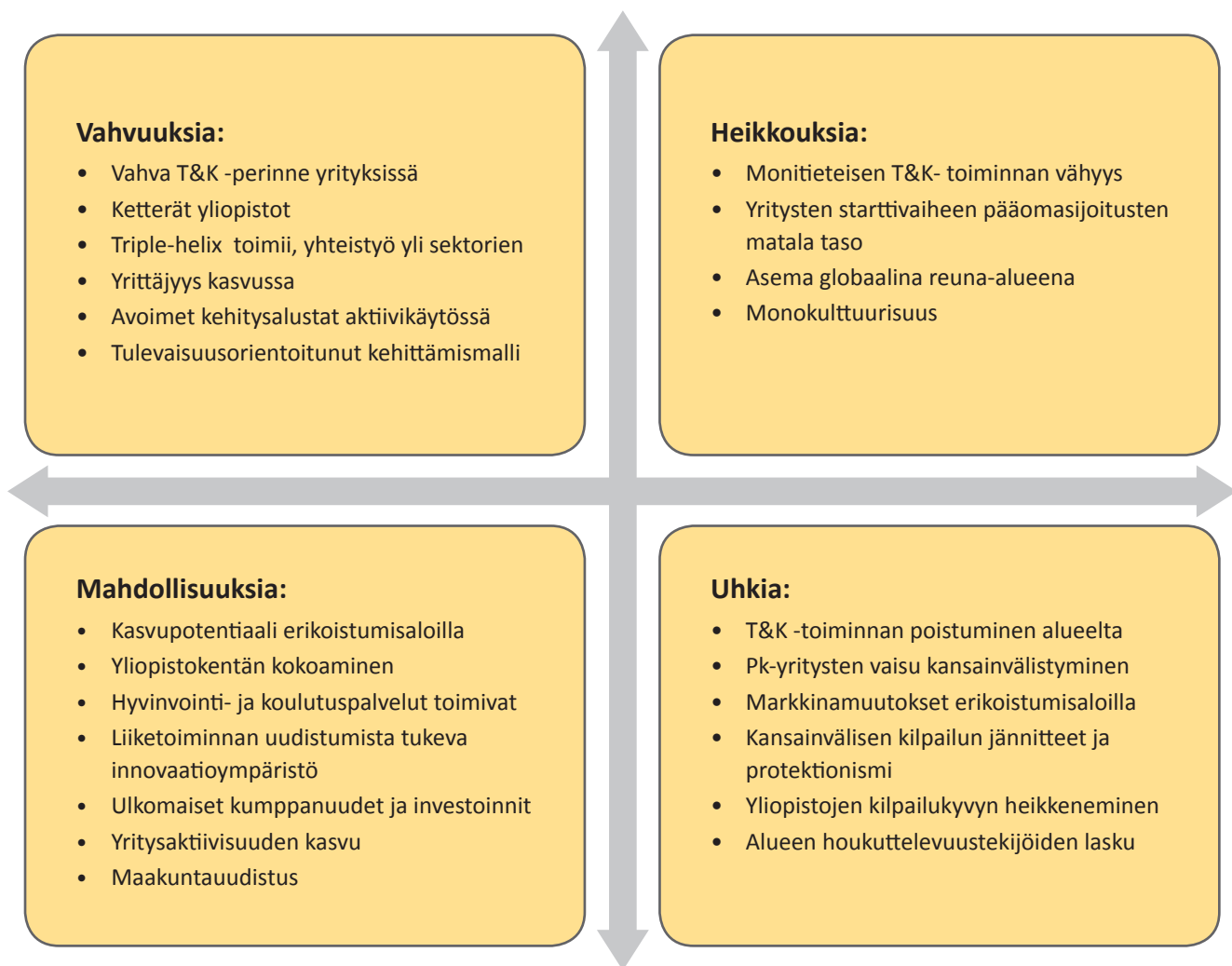
erikoistuminen aloillaan antaa puitteet ja suunnan. Maakunnassa ja erityisesti Tampereen kaupunkiseudulla merkittäväksi erikoistumisvalinnaksi on noussut innovatiivisuutta tukevien toimintaympäristöjen ja kehitysalustojen hyödyntäminen tapana, jolla teknologia-, toimiala- ja kaupunkikehittämisen haasteisiin vastataan aiempaa tehokkaammin ja ketterämmin. Kehitysalustoilla yksilöiden ja yhteisöjen ongelmanratkaisukykyä ja kehittämisenäkemyksiä hyödynnetään systemaattisesti johdettuna. Olenainen vahvuustekijä tässä on maakunnan monipuolinen, kärkialansa tunnistanut ja yhteistyötään tiivistävä tiede- ja koulutusyhteisö.

Pirkanmaan älykkään erikoistumisen päätavoite on alueen monipuolisen osaamis pohjan entistä tehokkaampi hyödyntäminen uuden liiketoiminnan luomisessa ja työllisyyden parantamisessa. Tätä tukevat Pirkanmaalla tehdyt mittavat investoinnit mm. korkeakoulujen oppimisympäristöihin, niille rakennetut yhdyspinnat yrityksiin ja EU:n rahoitusohjelmiin sekä ylipäätään parannukset niiden koulutuksen ja tutkimuksen edellytyksissä. Olemassa olevaa osaamista jalostamalla tarkoitus on tarttua suurin, globaalisti esiin nousemassa oleviin liiketoimintalueisiin ja muihin avautuviin mahdollisuuksiin. Tämän vuoksi on välttämätöntä avautua yhä enemmän kansainväliselle yhteistyölle ja hyödyntää eri organisaatioissa, yhteisöissä ja tieteenaloilla olevan osaamisen ja tutkimusinfrastruktuurin avointa yhteistä käyttöä. Kansainvälistyminen, monialaisuus sekä kyky tiedon jalostamiseen ja omaksumiseen ovat tällöin läpikulkevia menestyksen avaintekijöitä. Koska uusien osaamisalueiden nähdään syntyvän eri toimialojen rajapintoihin, älykäs erikoistuminen Pirkanmaalla ei käsitä vain tiettyjen kärkitoimialojen kehittämistä vaan se on lisäksi ja enemmänkin tapa luoda uutta ymmärrystä, yhdessä tekemisen uusia tapoja ja ennakoiva, muutosjoustava kehittämismalli.

Yksittäisessä maakunnassa ei ole järkevää erikoistua kovin laajaan kirjoon toimintoja. Tärkeää on että keskeisillä toimijoilla on keskenään yhteensopiva käsitys olemassa olevista vahvuustekijöistä, joita voidaan hyödyntää erilaisten, yllättävienkin mahdollisuuksien noustessa esiin. Niiden pohjalta voidaan rakennetaan erilaisia toteutusyhdistelmiä, joita kulloisenakin hetkenä on toteutuksessa hallittavissa oleva määrä. Tilanearvio kilpailumenestyksen tekijöistä Pirkanmaalla tässä mielessä voidaan tiivistää seuraavasti:

Kansainvälistyminen, monialaisuus sekä kyky tiedon jalostamiseen ja omaksumiseen ovat tällöin läpikulkevia menestyksen avaintekijöitä.

Pirkanmaalaisia vahvuuksia ja heikkouksia vahvojen valintojen ja älykkään erikoistumisen näkökulmasta.

Edellä kuvatut älykkään erikoistumisen sisältö- ja toimintatapakärjet on valittu perustuen näiden vahvuus- ja mahdollisuustekijöiden arviointiin ja pyrkien nostamaan esiin sellaisia asioita, joissa onnistuminen voisi avata maakunnalle merkittäviä uusia kasvupolkuja.

8. Maakuntaohjelman toteutus ja vaikuttavuus

8.1 Toteuttaminen

Maakuntaohjelman toteuttaminen tapahtuu useita erilaisia toteutusresursseja monikanavaisesti hyödyntämällä ja yhdistelemällä, eri tahojen yhdessä ja erikseen tekemien toimenpiteiden, päätösten ja resurssikohdennusten synergioita rakentaen. Keskeisiä ovat sekä tietyt julkiset kehittämisresurssit, kuten valtion ja kuntien budjettien sekä jatkossa maakuntaorganisaation budjetin kautta virtaavat erät että yksityisen sektorin ja elinkeinoelämän investoinnit, hankinnat ja osarahoitus. Uudistamistyössä merkittävä panos on erityisesti tutkimus- ja oppilaitosten resursseilla. Ylipäätään kehittämissä haetaan jatkuvuutta ja prosessuaalisuutta yksittäisten hankkeiden sijaan.

Koska useimmat maakuntaohjelman tavoitteet ja kehittämiskokonaisuudet ovat laajoja ja useiden tahojen panosta, toimivaltuuksia ja innokkuutta kysyviä, on olennaista että eri tahot toimissaan pyrkivät ohjelman tunnistamiin suuntiin. Tämä on jo osittain varmistettu ohjelman monialaisella valmistelutyöllä ja eri tahojen tavoitteita kartoittaen, mutta yhtä tärkeää on että maakunnan lukuisat toimijat kirjaavat maakuntaohjelman tavoitteita ja toteutustoimia soveltuvin osin omiin strategioihinsa, toimintasuunnitelmiinsa ja budjetteihinsa. Tämä on paitsi viestinnällinen, myös käytännön sitoutumista ja yksituumaisuutta kysyvä harjoitus, jota aluekehitysviranomaisena toimiva Pirkanmaan liitto ei yksin voi loppuun asti valvoa ja vaatia. Onkin luotettava siihen että ohjelman sisällöt itsessään ovat niin päteviä että niiden toteuttaminen on alueen toimijoille mielekästä.

Vaikka maakuntaohjelma koskee Pirkanmaan kehittämistä, sen teemat liittyvät moniin kansallisiin ja kansainvälisiin tavoitteisiin, ja näiden tasojen ja tahojen, erityisesti EU:n rahoituslähteet tuovat ohjelman toteutukseen tärkeää lisävoimaa. Samoin samansuuntaisuus muiden Suomen alueiden kehitystavoitteiden kanssa ja yhteistyö erityisesti Suomen kasvukäytävälle sijoittuvien naapurimaakuntien ja kaupunkiseutujen suuntaan mutta tapauskohtaisesti muidenkin alueiden kanssa tuo resursointiin ja toteutuksiin ylimaakunnallisen näkökulman. Se on käytännössä olennaisempi ulottuvuus maakuntakehittämisessä kuin tällaisen yhden maakunnan näkökulmasta kirjatun maakuntaohjelman perusteella voi olettaa eikä se siinä saa oikeutettua näkyvyyttä. Maakuntaohjelma antaa teemat ja viitekehysten maakuntarajat ylittävällekin kehitystyölle.

Älykkään erikoistumisen alueelliset toimet sovitetaan yhteen valtakunnallisiin ja eurooppalaisiin toimenpiteisiin ja alueen investoinnit suunnataan ensisijassa kohteisiin

ja toimintoihin, jotka avaavat mahdollisuuksia myös kansainväliseen rahoitukseen ja kansainvälisen toiminnan kautta oppimiseen. Kansainvälisessä yhteistyössä Pirkanmaa panostaa valikoituihin syvällisiin ja pitkäaikaisiin kumppanuuksiin, jotka eivät ole riippuvaisia yksittäisistä projekteista, yrityksistä tai henkilöistä. Älykkään erikoistumisen tärkeimpiä julkisia rahoituslähteitä ovat TEKES, EU:n rakennerahastot sekä AIKO-ohjelma. Siinäkin olennaisia ovat kuntien ja yritysten investoinnit sekä yliopistojen ja tutkimuslaitosten aineelliset ja aineettomat panostukset. Suoran hankerahoituksen (mm. Interreg ja Horizon 2020) rooli strategian toteutuksessa kasvaa. Myös julkis-yksityinen kumppanuusrahoitus (PPP) voi toimia resursointitapana suuren kokoluokan toteutuksissa.

Kuluvalla rakennerahastokaudella toimintaympäristön kehittämiseen tullaan käyttämään Euroopan aluekehitysrahaston ja sosiaalirahaston varoja. Myös yrityskohdattaisia ja yritysyhdistysten hankkeita hyödynnetään. Euroopan maaseuturahaston rooli korostuu etenkin harvaan asutulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla ainakin kiertotalouden teemassa. Maakuntauudistuksen toteutuessa 2020 uusi Pirkanmaan maakuntaorganisaatio voi koordinoita nykyistä tehokkaammin myös omia alueellisia resurssejaan älykkään erikoistumisen toimiin.

8.2 Seuranta ja uudistaminen

Maakuntaohjelman seurantaan kuuluu sekä maakunnan omaa seuranta ja itsearviointia että ulkopuolista, myös kansainvälistä vertailua sisältävää arviointia. Älykkään erikoistumisen strategian toteutumisen seuranta ja uudistustarpeiden arviointi tapahtuvat osana yleisempää maakuntastrategisen kokonaisuuden seuranta. Erikoistumisen vaikuttavuudesta tarvitaan nykyistä parempaa ja täsmällisempää tietoa, ja vaikuttavuuden lisääminen on Pirkanmaalle tärkeä seuranta- ja todentamistehtävä, kuten OECD:n raportissa asiasta syksyllä 2015 todettiin. Seurantatietoa kootaan ja päivitetään jatkuvasti Pirkanmaan liiton sivuille <http://www.pirkanmaa.fi/tutki/avoin-data/tietopalvelut/>

Ollennainen osa älykkään erikoistumisen toteutumisen seuranta on maakunnallisen innovaatiotoiminnan tilannekuvan tuottaminen. Se tuottaa ajantasaista tietoa pirkanmaalaisesta innovaatiotoiminnasta ja innovaatioympäristön strategisesti tärkeistä ilmiöistä, joihin pirkanmaalaiset toimijat itse voivat vaikuttaa ja joilla on merkitystä valittujen erikoistumisen teemojen toteutumisessa.

Tilannekuvassa keskitytään kuvaajiin, jotka valottavat kehitystä seuraavissa ulottuvuuksissa: rahoitus, liiketoiminta, korkeakoulut, kansainvälisyys, innovaatioalustat ja kasvuyritykset. Tilannekuvan tuottaminen on jatkuva dataa analysoiva ja tulkitseva prosessi, johon osallistuvat keskeiset toimijat, kuten yliopistot ja korkeakoulut, kauppakamari, yrittäjät, elinkeino-yhtiöt ja kunnat. Keskeinen osa tilannekuvatyötä ovat tulkintatyöpajat, jotka

kokoavat keskeisiä sidosryhmiä valittujen teemojen ympärille. Tietopohja muodostuu pääosin tilastopalvelujen (avoimesta) datasta sekä sidosryhmien ja alueen toimijoiden itse keräämistä kyselytiedoista.

Säännöllisesti raportoituna tilannekuva toimii työvälineenä maakunnan toimijoille kehittämistyön painopisteiden arvioimiseksi ja suuntaamiseksi. Innovaatiotoiminnan tilannekuvaan liittyy myös maakunnan innovaatiojärjestelmän arviointi kansainvälisestä näkökulmasta. Tilannekuva raportoitiin ensimmäisen kerran keväällä 2014 ja se on muodostunut vuotuiseksi katsaukseksi innovaatio- ja erikoistumistyön etenemiseen. Tätä seuranta on mahdollista ja tarpeen täydentää maakunnan kehittämiskokonaisuuksia avaavilla lisätarkasteluilla, ja tähän keskittään ohjelman valmistumisen jälkeen.

Maakuntaohjelmaan sovelletaan lakisääteisesti ulkopuolista ohjelma-arviointia. Älykkään erikoistumisen tarkastelujen sisältyessä ohjelmaan nekin tulevat näin ollen riippumattoman tahon arvioimiksi ja raportoimiksi kerran ohjelmakauden aikana. Tämän ohjelman valmistelussa tehtiin ensi kertaa myös ohjelman sukupuolivaikutusten arviointi. Arviointi suoritettiin Helsingin yliopiston koordinoiman TASOVA-hankkeen harjoitustyönä, ja sen löydökset on koottu Pirkanmaan liiton sivuilta löytyvään loppuraporttiin: http://www.pirkanmaa.fi/wp-content/uploads/TASOVA_arviointiraportti_Pirkanmaa.pdf

Viimeksi talvella 2016 maakuntaohjelman kokonaisvaltainen arviointi toteutettiin Varsinais-Suomen ja Uudenmaan maakuntien kanssa keskinäisenä vertaisarviointina. Oppimiskokemuksena ja muutenkin myönteisenä ja rakentavana tarkastelutapana vertaisarviointia voidaan hyödyntää myös seuraavassa arviointivaiheessa, joka ajoittunee vuoden 2019 tienoille.

Maakuntaohjelman uudistamistarpeen arvioi ja sen toteutuksen suunnittelee uusi Pirkanmaan maakuntaorganisaatio, joka ottaa aluekehittämistä vastuun vuoden 2020 alusta.

Olennainen osa älykkään erikoistumisen toteutumisen seuranta on maakunnallisen innovaatiotoiminnan tilannekuvan tuottaminen.

LIITE 1: Sananselitys

Alustatalous: digitaalisten alustojen, kuten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten hyödyntämiseen perustuva liiketoiminnan ja arvonluonnin malli, jossa keskeistä on palvelun tai tuotteen myyminen ja jakelu ko. alustan kautta.

Avoin data: Julkiselle hallinnolle, organisaatioille, yrityksille tai yksityishenkilöille kertynyt tieto, joka on tehty ulkopuolisille vapaasti ja maksutta hyödynnettäväksi. Voi toimia liiketoiminnan lähteenä, esimerkiksi paikkatietoa hyödyntävänä sovelluksena mobiililaitteella.

Biotalous: Uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntäminen ravinnon, energian, tuotteiden ja palvelujen tuottamisessa ja pyrkimys vähentää riippuvuutta fossiilisista luonnonvaroista.

Cleantech: ”Puhdas teknologia”, luonnonvarojen kestävää käyttöä edistävät ja ympäristölle haitallisia vaikutuksia ehkäisevät tuotteet, palvelut, prosessit ja teknologiat.

Demonstraatio: Idea tai toimintamallia havainnollistava harjoitusesitys tai -toteutus, esimerkiksi jonkin palvelumallin tai liikeidean etujen ja mahdollisuuksien tunnistamiseksi ja esittelemiseksi.

Digitalisaatio: Tarkoittaa työ- ja elämäntapojen muuttamista tiedon hyödyntämistä tehostavien välineiden, erityisesti tietokoneiden ja muiden digitaalisten laitteiden avulla, laajasti kautta yhteiskunnan, esimerkiksi asumisen, palveluiden, liikkumisen, tavaratuotannon, viihtymisen ja terveydenhoidon käytännöissä.

Disruptiivinen innovaatio: Kokonaan uusille urille murtautuva, aiemmista ratkaisuista riippumaton ja ne tarpeettomiksi tekevä keksintö tai uudistus.

Ekosysteemi: Eri toimijoiden vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön perustuva, epämuodollinen verkosto, joka luo osapuolilleen arvoa ja jolla on jokin siihen osallistujia kokoava yhteinen nimittäjä, esim. tietty teknologia, osaamisalue tai asiakaskunta. Erottuu perinteisestä toimialaklusterista monialaisempaan ja vahvemman keskinäisen hyödyn ja kehittämistyön perustella.

Ennakointi: Asenne ja toimintatapa, jolla varaudutaan tuleviin muutoksiin ja hahmotetaan systemaattisesti toimintaympäristön muutosilmiöitä. Voi hyödyntää erilaisia tulevaisuudentutkimuksen tai ennakkoinnin menetelmiä ja osallistavia käytäntöjä.

Human capital: Inhimillinen pääoma, yksilön tietojen, taitojen ja kykyjen kokonaisuus, joka muodostaa perus-

tan hänen hyvinvoinnilleen ja edellytykset tehokkaalle ja tuloksekkaalle toiminnalle.

Innovaatiojärjestelmä: Ihmisten ja organisaatioiden muodostama rakenne, jossa kehitetään ja hyödynnetään uusia toimintatapoja, tuotantomenetelmiä tai keksintöjä. Käsittää mm. tutkimuslaitoksia, korkeakouluja, yksityisiä ja julkisia innovaatiotoiminnan rahoittajia ja lahjakkaita yksilötason toimijoita.

Innovaatiotoiminta: Kaikki sellaiset toimenpiteet, joilla on tarkoitus tuottaa uusia tai parannettuja tuotteita tai toimintatapoja, innovaatioita.

IoT, Internet of Things: Esineiden Internet tai teollinen Internet tarkoittaa laitteiden kykyä aistia ympäristöään anturien ja analytiikkaohjelmien avulla, toimia havaintojensa mukaisesti ja tästä verkkoon kertyvän tiedon hyödyntämistä edelleen. Sovelluskohteet ulottuvat teollisuudesta, kaupasta ja kuljetuksista terveydenhuoltoon, asumisen arkeen ja viihteeseen.

Jakamistalous: Yhteinen tai yhteisöllinen tapa tuottaa, käyttää ja hyödyntää tavaroita, palveluita ja osaamista erityisesti nykyaikaisen verkkoteknologian mahdollistamana mutta myös perinteisempien alustojen kautta siten että arvonmuodostus siirtyy omistajuudesta käyttöoikeuteen.

Joukkoistaminen: ”Crowdsourcing”, kehittämis- ja ongelmanratkaisumalli, jossa tehtävä hajautetaan ja jaetaan useille, omaa osaamistaan tarjoaville, mahdollisesti vapaaehtoispuhjalta toimiville kehittäjille. Voidaan hyödyntää esim. yritysten tuotekehityshankkeissa tai julkisen sektorin palveluprosessien uudistamisessa.

Kehittämisalusta: Todellinen tai virtuaalinen koostamispaikka ja työskentely-ympäristö, jossa eri tahojen osaaminen kootaan yhteisten kehittämistehtävien ympärille johdetusti ja jäsenetysti. Voi olla joko organisaation sisäinen tai organisaatorajat ylittävä.

Kiertotalous: Tuotteiden, komponenttien ja materiaalien arvon kierrättäminen taloudessa mahdollisimman pitkään sekä tähän liittyen jätteen synnyn minimointi ja sen hyötykäyttö (esim. älyteknologiaa soveltaen). On käsitteenä biotaloutta laajempi, ja kattaa myös palvelut kuten huolto, vuokraus ja uudelleenvalmistus.

Kokeilukulttuuri: Kehittämismalli, jossa korostetaan seikkaperäisen, hitaan suunnittelun ja sijasta ideoiden nopeaa testausta kokeiluilla, piloteilla ja demonstraatioilla.

Living lab: Tosielämän testiympäristö, jossa voidaan kokeilla uutta ideaa tai toimintamallia yhdessä sen tulevien käyttäjien kanssa, esimerkiksi sairaalassa, koulussa, liikekeskuksessa tai teollisuusalueella.

Läheisyyden ekonomia: Yhdyskuntien eheyttä, saavutettavuutta ja arkielämän sujuvuutta korostava kehittämissidea. Mahdollista erityisesti pienemmillä paikkakunnilla, joissa sosiaaliset verkostot ovat tiiviitä, ruuhkaisuus vähäistä ja hierarkiat matalia.

Pilotointi: Uuden idean tai toimintamallin kokeileminen sen toimivuuden varmistamiseksi rajoitetussa mitassa, pienmuotoisemmin ja kevyemmällä kustannusrakenteella.

Resilienssi: Muutosjoustavuus, kyky selviytyä muutoksista ja ulkoisista shokeista uudistuneena ja aiempaa toimintakykyisempänä.

Resurssiviisaus: Kyky käyttää erilaisia resursseja (kuten luonnonvaroja, raaka-aineita, energiaa, tuotteita, palveluja, tiloja ja aikaa) harkitusti ja hyvinvointia sekä kestävää kehitystä edistävällä tavalla.

Skaalautuminen: Tarkoittaa mukautumista koon mukaisesti. Esimerkiksi yritystoiminnan kasvaessa tai palvelujärjestelmän laajetessa skaalautumishaasteena voi olla koon kasvattamisesta seuraava rakenteiden monimutkaistuminen ja siitä johtuvaa tehottomuus ja arvoa tuottamattoman tekemisen lisääntyminen.

Start-up: Nuori, kasvuhakuinen yritys. Mikä tahansa uusi yritys ei ole start-up, jos se ei tavoittele määrätietoisesti liikevaihdon, markkinaosuuden tai muuta mitattavissa olevaa kasvua.

Test bed: Teknologian, tuotteen, konseptin tai muun uuden idean ”laboratoriomainen” testausalusta, jossa olennaista on systemaattisuus, läpinäkyvyys ja toistettavuus.

TKI-toiminta: Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toiminnan kokonaisuutta tarkoittava kattokäsite.

Triple helix: ”Kolmoiskierremalli”, viittaa tutkimuslaitosten, yksityisen elinkeinoelämän ja julkisen hallinnon keskinäiseen yhteistyöhön innovaatio toiminnan kiihdyttämiseksi.

Vertaisoppiminen: Systemaattinen ja ohjattu kehittämismalli, jossa saman alan tai osaamisprofiiliin toimijat kehittävät toimintaansa kokemuksiaan ja oppejaan keskenään jakaen ja jalostaen ja toisiaan sparraten.

Yhteiskehittäminen: ”Co-creation”, eri osapuolten koaminen ohjatusti yhteisen kehittämistehtävän ympärille hyödyntäen kunkin erityisosaamista edeten nopeasti mahdollisimman suureen konkretiaan. Tapahtuu usein erityisellä kehittämisalustalla, joko fyysisessä tai virtuaalisessa tilassa.

Älyteknologia: Internetiin kytketyt sovellukset, laitteet, ja palvelut, joilla tehostetaan niiden kykyä reagoida käyt-

täjänsä tarpeisiin, esim. liikkeen mukaan säätyvä valaistus. Sovellettavissa niin asumiseen, liikenteeseen, terveysseurantaan, ostosten tekoon kuin lähes mihin tahansa muuhunkin ihmiselämän osa-alueeseen.

LIITE 2: Tiivistelmä ympäristöselostuksesta

Ympäristövaikutusten arviointi

Kuten itse ohjelma, myös sen ympäristöarviointi ja sitä raportoiva ympäristöselostus ovat päivityksiä. Vaikutusarviointi on tehty ohjelman kehittämiskokonaisuuksissa Välkky, Ehyt, Kestävä, Saavutettava.

Maakunnan tasapainoinen kehitystavoite ja vahvistuva väestö-, työllisyys- ja elinkeinokehitys tähtäävät myönteisiin taloudellisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin maakunnan eri osissa. Joillakin ulottuvuuksilla ja/tai joidenkin toimenpiteiden kohdalla voi silti tapauskohtaisesti esiintyä myös

negatiivisia vaikutuksia, joskaan nämä eivät välttämättä havainnollistu kehittämiskokonaisuuksien tai koko strategian tasolla. Esimerkiksi investointi- ja rakennushankkeista voi olla myös ympäristölle paikallisesti haitallisia vaikutuksia, vaikka yhdyskuntarakenteen eheyttämistavoite pyrkiikin kohdentamaan nämä jo toiminnan piirissä oleville alueille. Tämä lieventää vaikutusten haitallisuutta mutta toisaalta asettaa paineita näillä alueilla tapahtuvien haittojen tehokkaaseen ennaltaehkäisyyn.

Maakuntaohjelman keskeisiksi vaikutuksiksi eri näkökulmista on arvioitu seuraavat:

Arviointiasteikkona on ++ merkittävä myönteinen vaikutus, + vähäinen myönteinen vaikutus, 0 ei mainittavia myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia, - vähäinen kielteinen vaikutus, -- merkittävä kielteinen vaikutus.

Vaikutukset	 Vélkky Pirkánmaa	 Ehyt Pirkánmaa	 Kestävä Pirkánmaa	 Saavutettava Pirkánmaa
Sosiaaliset	+	++	+	+
Ekologiset	+	0	++	+
Kulttuuriset	+	+	+	+
Taloudelliset	++	+	+	++
Tasa-arvo	0	++	0	+

Nollavaihtoehto

Nollavaihtoehto tarkoittaa että ohjelman esittämiä kehittämiskokonaisuuksia ei tavoitella ja kehitys jatkuu trendinomaisesti ennallaan. Tällaisessa, perinteisemmän elinkeino- ja aluekehittämisen vaihtoehdossa myös ympäristölle myönteiset ja sosiaaliset vaikutukset jäisivät ohjelmassa tavoiteltua vaatimattomammiksi. Ehkä merkittävin ohjelman tavoittelema muutos, joka nollavaihtoehdossa jäisi toteutumatta, on maakunnan valmistavan teollisuuden ja palvelujärjestelmän ”digiloikka”, joka onnistuessaan voi olla valtava ympäristökuormituksen vähentäjä.

Haitallisten vaikutusten ehkäiseminen

Merkittävimmiksi ohjelman toteutukseen liittyviksi riskeiksi voidaan todeta:

- alueellinen eriarvoistumiskehitys, erityisesti innovaatiokehityksen kaupunkivetoisuuden vuoksi
- ympäristön tilan ja sosiaalisen viihtyisyyden (ainakin väliaikainen) heikkeneminen voimakkaimman toiminnan piirissä olevilla alueilla

Näitä haittoja ei voida ohjelmavalmistelulla poistaa, joskin niiden tunnistaminen auttaa niiden lieventämistä toteutusvaiheeseen siirryttäessä. Keinoina korostuvat suunnitteluvaiheen vaihtoehtoisten toteutustapojen arviointi, riskianalyysit, avoin valmistelu ja kansalaiskeskustelu. Hankekohtainen vaikutusten arviointi varmistaa

rakennus- ja investointihankkeiden toteuttamisessa, että vaikutuksia punnitaan suhteessa hankkeiden tavoitteisiin ja toteuttamistavoiksi valitaan vähiten haitallisia vaikutuksia aiheuttavat.

Ohjelmaluonnoksesta saatu palaute

Maakuntaohjelman luonnos oli valmistelun loppuvaiheessa julkisesti nähtävillä palautteenantoa varten syys - lokakuussa 2017. Palautteessa toivottiin lisähuomiota kiinnitettävän ilmastonmuutoksen hillintään ja hiilineutraalisuutta lisääviin avauksiin sekä maakunnan luonnonvaroihin, maaseudun matkailulliseen potentiaaliin ja saavutettavuuteen liittyvien kehittämismahdollisuuksien tunnistamiseen. Lisäksi esitettiin kulttuuriperintöön ja -ympäristöön, koulutuksen saavutettavuuteen sekä eräisiin maakunnan toimiala- tai teknologiakärkiin kohdistuvia täsmennyksiä tai lisäyksiä.

Esitetyt muutokset on suureksi valtaosaksi kirjattu tähän täydennettyyn ohjelmaan. Koska merkittävä osa niistä keskittyi nimenomaan ilmasto- tai ympäristönäkökohtiin, on niiden huomioon ottaminen kohentanut ohjelman myönteisiä ympäristövaikutuksia entisestään. Nähtävästi olennaisin ristiriita maakunnan kehittämis- ja ympäristötavoitteiden välillä liittyy tarpeeseen turvata elinvoimaiset seutukeskukset ja maakunnan sisäiset liikumismahdollisuudet sekä tästä johtuvien moottoriliikenteen päästöjen määrään. Palautteen perusteella tehtyjen lisäysten vaikutusta kuvataan enemmän varsinaisessa ympäristöselostuksessa.

PIRKANMAA

Kelloportinkatu 1, PL 1002, 33101 Tampere
Puh. 03 2481 111
pirkanmaan.liitto@pirkanmaa.fi
www.pirkanmaa.fi

TEEMME MUUTOSTA YHDESSÄ

